

פתרון בחינת הבגרות בספרות – שתי יחידות לימוד

חורף תשע"ו, 2016, שאלונים: 005, 904441
מוגש ע"י צוות המורים של "יואל גבע"

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.
3. כל התשובות, פרט לאחרונה, מנוסחות בראשי פרקים.

פרק ראשון - שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה-20)

נבחן שבחר בפרק זה נדרש לענות על שתיים מהשאלות 18-1 :

על הנבחן לענות על שאלה אחת משירת ימי הביניים או משירת ביאליק (שאלות 1-6)

ועל שאלה אחת משירת המחצית הראשונה של המאה ה-20 או המחצית השנייה של המאה ה-20
(שאלות 7-18).

שירת ימי הביניים

שאלה מספר 1

"ישנה בחיק ילדות" / יהודה הלוי

- "ישנה בחיק ילדות" הוא פיוט "רשות לנשמת" ומשמש מבוא לתפילה הנאמרת בשחרית לשבת וחג הנפתחת במלים: "נשמת כל חי תברך את שמך ה' אלוהינו".
- הדובר השירי פונה אל הנשמה כאל ישות אנושית ובמעין מונולוג פנימי מזרז אותה להתרומם מהעיסוק בחומר, בזמני ולחתור לקיום ערכי.
- הלשון הציורית מציירת את תקופת הילדות כמגלמת קיום פסיבי ואת השיבה (הזקנה) כמגלמת קיום ערכי, פעיל ורוחני.

- הנשמה מצוירת כתינוקת המסרבת להתעורר, המתרפקת על חיק אימהי נוח. מצב קיומי זה הוא זמני ודינו להסתיים: **"דעי כי נעורים פנעורת ננערו!"**. הנעורים עתידים לחלוף מהר בלי להשאיר סימן כמו שהנעורת, החלק הטפל של צמח הפשתן, עף ברוח בלי להשאיר חותם.
- הדובר השירי מדגיש את הזמניות כמאפיינת את תקופת הנעורים: **"הלעד ימי השחרות?"** בעזרת השאלה הרטורית הוא מעורר מודעות לזמניות של ימי הנעורים ולחוסר המחויבות המאפיינת אותם.
- מתוקף זמניות זאת, דורש הדובר השירי מנשמתו עשייה פעילה: **"קומי צאי / ראי"**: הוא מתמקד בשערות השיבה, המרמזות שתקופת הנעורות חלפה, מה שמחייב שינוי בהתנהלות. שערות השיבה מצוירות כשליחים המטיפים מוסר לאדם ומזכירים לו את ייעודו.
- על הנבחן להדגים את דבריו לאורך כל בתי השיר.

שירת המאה ה-20

שירת המחצית הראשונה של המאה ה-20

שירי לאה גולדברג

שאלה מספר 7

"האומנם עוד יבואו ימים בסליחה ובחסד" / לאה גולדברג

- השיר "האומנם" מאת לאה גולדברג הוא שיר כיסופים לימים טובים יותר, שעה שברקע מהדהדת מלחמת העולם השנייה על זוועותיה. אפשר להבין את השיר כביטוי לזיכרון פנימי פואטי-מוסרי, העוסק בשאלת תפקידה של הספרות בעת מלחמה.
- ההליכה בשדה היא מטאפורה לחיים הפשוטים ומאופיינת בהתמזגות טוטאלית עם הטבע.
- ההליכה בשדה היא מושא כיסופים של הדוברת השירית על רקע הימים הנוראים של מלחמת העולם השנייה.
- על הנבחן לתאר את חזון אחרית הימים האישי של הדוברת השירית ששיאו ההליכה בשדה.
- על הנבחן להדגים את דבריו לאורך כל בתי השיר.

שירת המחצית השנייה של המאה ה-20

זהויות

שאלה מספר 11

"דברי רקע ראשוניים" / ארז ביטון

- השיר מתאר תהליך של כינון זהות היברידית. הדובר השירי עיצב לו תחושת זהות אישית ייחודית, מחד ומושפעת מהוריו, עולים ממרוקו, החיים בארץ ישראל של שנות החמישים-שישים, מאידך.
- שם השיר מכוון למקורות מהם שאב הדובר השירי השראה ומהם הושפע תוך שהוא מפתח תחושת זהות אישית.
- מבנה השיר הבנוי על ניגוד, מדגיש בעיקר את השוני בין הדובר השירי ובין הוריו.
- מטאפורת ההרחקה ממחישה בעיקר את נקודות ההשקה בין הדובר השירי לבין אמו.
- על הנבחן להדגים את דבריו לאורך כל בתי השיר.

פרק שני – סיפור קצר

נבחן שבחר בפרק זה, נדרש לענות על שתיים מהשאלות 19-21.

סיפורים מאת עגנון – הרופא וגרושתו

שאלה מספר 19

- הסיפור הרופא וגרושתו הוא סיפור על אהבה שלא מומשה. כישלון האהבה שבין הרופא לבין דינה הוא תולדה של מחלת נפש: קנאה אובססיבית.
- זהו סיפור וידוי ובמרכזו הרופא המתוודה שלושים שנה אחרי האירועים על פרשת נישואיו לאחות דינה וגירושיו ממנה.
- דמותו של הרופא מוצגת באור ביקורתי (נלעג-אירוני) לאורך הסיפור כולו. הביקורת עולה ממחשבותיו, ממעשיו ומדבריו, כמו גם דרך האמצעים הרטוריים, כמו אנאלוגיה, חלום ומוטיב.
- מחשבותיו, מעשיו ודבריו נחשפים בעיקר בפרק ג', בתגובתו לווידי בפרק ד', בחופה בפרק ה', באמצעות התנהגותו בירח הדבש בפרק ו' ובדרך תיאור מערכת היחסים בינו ובין הלבדר בפרק ט'.

- החלום ומוטיב הפרחים מאפיינים את עוצמת מחלתו.
- האנאלוגיה הניגודית לדינה שופטת אותו לרעה.
- על הנבחן להדגים דבריו לאורך כל הסיפור.

סיפור מתורגם

שאלה מספר 20

המפתח / י. בשביס זינגר

- הסיפור "המפתח" מאת יצחק בשביס זינגר הוא סיפור התפכחות.
- תהליך ההתפכחות מומחש על ידי מוטיב המפתח.
- שגרת חייה של בסי פופקין, הדמות הראשית בסיפור "המפתח", אשר נשלטה על ידי תפיסת עולם של "הכול נגדי", התערערה בעקבות אירוע משברי. כתוצאה מאירוע זה אימצה בסי פופקין תפיסת עולם שעיקרה פתיחות ואהבת אדם.
- מוטיב המפתח מלכד את כל חלקי העלילה.
- מוטיב המפתח מאפיין את תפיסת העולם העוינת, מאיר את האירוע המשברי ומאפיין את השינוי בתפיסת עולמה של בסי.
- על הנבחן להציג את הופעת המוטיב לאורך כל הסיפור.

סיפורים עבריים

העיוורת / י. שטיינברג

- "העיוורת" הינו סיפור ריאליסטי סמלי. הרובד הגלוי עוסק בעוול שנעשה לנערה עיוורת. הרובד הסמלי עוסק בעיוורון האנושי.
- מוטיב היד, מוטיב העין ומוטיב הקולות מאפיינים את העולם הפנימי של העיוורת: מוטיב היד והעין מאפיינים את הדחף של העיוורת לדעת ולפתור את חידת חייה.
- מוטיב היד גם מלכד את כל חלקי העלילה ומאיר את משמעות הסיפור: העוול שנעשה לנערה העיוורת. באמצעות היד הממששת היא מגלה ששיקרו לה, שהתינוקת חלתה, שהתינוקת נעלמה ושבייתה ניצב בבית קברות.
- מוטיב הקולות מאפיין בעיקר את תחושת החרדה, האופפת אותה.
- על הנבחן להציג את הופעת המוטיבים לאורך כל הסיפור.

MY.GEVA

לפרטים
לחצו כאן!

תיכונים, אתם לא לבד!

הכירו את MY.GEVA סרטוני הסבר שיכינו אתכם
ביעילות לבגרות במתמטיקה

”אח קטן” / רונית מטלון

שאלה מספר 21

- הסיפור אח קטן הוא סיפור שמתאר תהליך שתחילתו בשכול ובכישלון וסיומו בתיקון.
- בסיפור זה שזורים זה בזה שני סיפורים – סיפור ההווה וסיפור העבר.
- סיפור ההווה מתאר אחר צהריים וערב בחייו של ניסו, נער בן חמש עשרה וחצי. בהווה הסיפורי הוא נוסע לבילוי עם חברו דווידקו ושתי נערות צעירות אחרות. הוא יוזם קטטה שבסופה הוא עובר תיקון רגשי.
- סיפור העבר מתאר את הריגתו של אבנר, אחיו הגדול של ניסו.
- השילוב בין סיפור העבר לבין סיפור ההווה עוקב אחר תודעתו של הגיבור ובכך מבטא תהליך שתחילתו שכול וכישלון וסיומו בתיקון.
- את התיקון ואת השחרור מרגשות האשם ניתן לראות בסיום הסיפור, בו ניסו עובר תהליך של סגירת מעגל והשלמה עם אובדן אחיו.
- אירוע המכות עם השמן הוא אירוע מכונן המחולל בו שינוי, מניע התבגרות ומאפשר שחרור מהטראומה: מעבר משכול לתיקון.
- כדאי להתייחס להיבט החברתי של הסיפור - זהו סיפור המנסח ביקורת חברתית על החברה הישראלית, המתייגת את תושבי השכונות העניים.

פרק שלישי – רומאן ונובלה

נבחן שבחר בפרק זה, נדרש לענות על אחת מהשאלות 22-26.

הדבר / אלבר קאמי

שאלה 22

- ”הדבר” הוא רומן פילוסופי אקזיסטנציאליסטי, העוסק במשמעות הקיום האנושי. משמעות זו מעוצבת באמצעות סיפורה של העיר אוראן, שנתקפה במגפת דבר, ושל תושביה, המתמודדים עם המגפה, כל אחד בדרכו.
- בכל לב הייתי ממליצה לחברי לקרוא את הרומאן ”הדבר” מאת א. קאמי בגלל דמותו של דר’ רייה, רופא העיר אוראן, כמו גם בגלל אירוע הרחצה בים. דר’ רייה הוא ה”רופא האמיתי”, הומניסט ואוהב אדם, היכול לשמש דמות חיקוי לכל יצור אנושי. אירוע הרחצה בים מאיר את חשיבותה של הידידות והרעות ומעלה על נס את חשיבות הקשר האנושי.

- דר' רייה הוא גיבור סזיפי. הוא מודע לחוסר הפשר בהתנהלות הדבר ופועל ללא לאות כדי לעצור את המגיפה. הוא חבר אמיתי ומקור השראה לכל תושבי העיר. אנלוגיות ניגודיות בין דר' רייה לדמויות המשנה מעצימות את גדולתו.
- דר' רייה אומר בסוף היצירה כי הוא כותב את כרוניקת הדבר כדי להזכיר ש: "בני אדם יש בהם יותר דברים הראויים להערצה מאשר לבוז". דברים אילו הם מהווים מקור השראה לכל קורא ומהם כל אחד יכול לשאוב כוחות ועוצמות נפש.
- אירוע הרחצה בים מדגים מה גדול התפקיד שממלא קשר הידידות בחיי האדם. האירוע מתרחש בשיא המאבק עם הדבר. דר' רייה וטארו חומקים מהעיר הנצורה, רוחצים בים, חווים עונג גופני ורוחני וחוזרים להילחם במגיפה בכוחות מחודשים.
- אפשר להתייחס לדמויות נוספות, לראמבר למשל, או לאירועים נוספים, כמו לאירוע פתיחת העיר, למשל.

שאלה 23

- "הדבר" הוא רומן פילוסופי אקזיסטנציאליסטי, העוסק במשמעות הקיום האנושי. משמעות זו מעוצבת באמצעות סיפורה של העיר אוראן, שנתקפה במגפת דבר, ושל תושביה, המתמודדים עם המגפה, כל אחד בדרכו.
- אומללות מאפיינת את חיי הנפש של דר' רייה. אומללות זו מעוצבת באמצעות התנהגותו, דיאלוגים וחדירה לתודעתו.
- דר' רייה מתברר בסוף הרומן כמספר גיבור /מספר עד, כך שתנודות הנפש שלו נחשפות.
- התנהגותו האפאתית בפרק ד' מראה את העייפות הנפשית האופפת אותו, הדיאלוג עם האב פאנלו לאחר מות פיליפ חושף את כאבו נוכח ייסורי הילד, השוטטות ברחובות העיר, עם פתיחת השערים, מצביעה על בדידותו, הגיגיו, נוכח מות טארו, מלמדים על כאבו.
- יחד עם זאת, הוא מוצא נחמה באהבת אמו ובכתיבת קורות הדבר מתוך אמונה באדם.
- אפשר להתייחס לדמויות נוספות כגון דמותו של ראמבר וגראן.

שאלה 26

- "הדבר" הוא רומן פילוסופי אקזיסטנציאליסטי, העוסק במשמעות הקיום האנושי. משמעות זו מעוצבת באמצעות סיפורה של העיר אוראן, שנתקפה במגפת דבר, ושל תושביה, המתמודדים עם המגפה, כל אחד בדרכו.
- הגורמים למתח או למחלוקות נובעים מהשקפות עולם שונות, בנוגע לדרכי התמודדות עם מגפת הדבר.
- בין דר' רייה, המציג תפיסת עולם הומניסטית ובין האב פנלו, המציג תפיסת עולם דתית קיימת מחלוקת בנוגע לנקיטת דרך פעולה. דר' רייה נלחם בכול דרך אפשרית במגפה. האב פנלו חושב שהדבר הוא עונש אלוהי וכול מרד בדבר הוא מרי באל.

- לאחר מות פיליפ מתעצמות המחלוקת כשהאב פנלו שולל את הזרקת הנסיוב ודר' רייה מביע את חוסר אמונתו באלוהים.
- המחלוקת בין דר' רייה והאב פנלו נוכח מות פיליפ הניעה את השינוי בתפיסת עולמו של האב פנלו, שינוי שבא לידי ביטוי בדרשתו השנייה.
- גורל הדמויות מכריע במחלוקת בין דר' רייה והאב פנלו. דר' רייה שמרד במגיפה על ידי עשייה המונעת מתוך אהבת אדם, שרד את הדבר. האב פנלו שהכחיש את חוסר הפרש בדבר, לא שרד.
- בין דר' רייה וראמבר קיימת מחלוקת בנוגע לסדר עדיפויות: דר' רייה מעדיף את טובת הכלל על טובת הפרט ואילו ראמבר בתחילה מעדיף את תורת הפרט (מחויב לאהובתו).
- המחלוקת בין דר' רייה וראמבר נפתרת. ראמבר, בהשראת דר' רייה, נשאר בעיר הנצורה ובוחר בסולידריות.

פרק רביעי – דרמה

פרק זה הוא חובה. הנבחן נדרש לענות על אחת מהשאלות 27-36.

אנטיגונה / סופוקלס

שאלה מספר 27

- אנטיגונה היא טרגדיה של גורל, אך בעיקר טרגדיה של אופי.
- במרכז המחזה קונפליקט בין חוק האלים לבין חוק המלך. את הנאמנות לחוק האלים מייצגת אנטיגונה ואת הנאמנות לחוק המלך מייצג קריאון.
- אחד השלבים החשובים ביותר בטרגדיה היוונית הוא ההכרה של הגיבור בטעותו.
- אנטיגונה, במערכה הרביעית, מכירה כי סבלה העז הוא תולדה של מעשיה. היא עברה על צו המלך וקברה את אחיה.
- אנטיגונה מתמודדת עם הכרה זו בבכי על מר גורלה, אך לא מתחרטת.
- קריאון הוא הגיבור הטראגי המובהק ביצירה. הוא מורס מעם, סובל, מכיר בטעותו ומתחרט חרטה מלאה.
- הוא מגיע לידיעה מאוחר מידי ומשלים על כך מחיר כבד: מאבד את בנו, מאבד את אשתו ונשאר בחיים כדי לסבול.
- קריאון חוטא לאורך המחזה בהיבריס, הכוח מעוור את עיניו ומביא עליו את אובדנו.
- על פי דורותיא קרוק, ההכרה היא תולדה של הסבל, שבא כתוצאה מהמעשה המביש.
- על הנבחן להתייחס לכל חלקי המחזה.

 MY.GEVA

לפרטים
לחצו כאן!

תיכונים, אתם לא לבד!

הכירו את MY.GEVA סרטוני הסבר שיכינו אתכם
ביעילות לבגרות במתמטיקה

שאלה מספר 28

- אנטיגונה היא טרגדיה של גורל, אך בעיקר טרגדיה של אופי.
- במרכז המחזה קונפליקט בין חוק האלים לבין חוק המלך. הנאמנות לחוק האלים מיוצגת על ידי אנטיגונה, הנאמנות לחוק המלך מיוצגת על ידי קריאון.
- במערכה הרביעית אנטיגונה מובלת לבור כלאה, כשהיא מקוננת על מר גורלה בקינה אישית קורעת לב.
- במערכה זו אנטיגונה משווה את עצמה לאלה, מכירה בתפקיד החשוב שמשחק הגורל בחיי האדם. היא אינה חוזרת בה ומסבירה, שלמען בנה או בעלה לא הייתה עוברת על חוק המלך. בסיום דבריה היא יוצאת נגד האלים.
- בדרך אל בור כלאה מתגלה לנו צד חדש באופייה של אנטיגונה, צד רך.
- קינה זו אכן יכולה לשנות את יחס הצופים אל אנטיגונה, כי אנטיגונה עוברת מהפך מאישה נחושה וחזקה לאישה חלשה. המונולוג חושף פן רך ואנושי באישיותה, היא מדברת במשפטים קטועים ונרגשים ואפילו אופן דיבורה משתנה.
- על הנבחן להתייחס לכל חלקי המחזה.

פרק חמישי – סיפור שלא נלמד

פרק זה הוא חובה. הנבחן נדרש לענות על שאלה 37.

שאלה מספר 37

א. דמות המארכת מפתיעה את הקורא. מצד אחד, בתחילת הסיפור היא נראית כאישה אמידה ונהנתנית. ביתה בהווה הוא בית מפואר עם שיחים, עצי הדר, מזרקות ופסלים. היא שקועה בבניית הבית באי היווני ומתארת את "החיים הטובים" – בית יוקרתי ומפואר עם בריכה פרטית. היא מתוארת כמנותקת רגשית מאנשים בעקבות רצונה להתמסר לשתי האהבות הגדולות שלה שהן שחייה והפלגה. היא מייחסת מזל לכך שקיבלה אישורי בנייה. מבחינתה המזל הוא שהבית שלה יהיה הבית האחרון המצויד בבריכת שחיה פרטית.

המארכת נתפסת כשקועה בעצמה וכאטומה לאנשים הסובבים אותה, כך למשל, לבעלה הממלמל: "מה היינו צריכים את זה". גם המשפט: "אם כי עכשיו, כשגם אחיו מת, כבר אין לנו אף אחד שם", מעיד על חוסר רגישות מסוימת. אפילו האורחת מודעת לחוסר רגישותה. היא מתארת כיצד המארכת מתבוננת בילדים המשחקים בגינה ומיד מעירה הערה אנוכית, המתייחסת לילדה שלה.

מצד שני, המארכת מפגינה עוצמת רגשות מפתיעה כשהיא מגלה את הקן בסיום הסיפור: 'צווחה שבין אימה להפתעה נפלטה מפייה. "זה קן! יש כאן קן!" קראה. "הוא ריק" התאכזבה

כשנגשה אליו. מנעד התחושות שהיא מפגינה מפתיע. היא מגלה גם אימה, גם הפתעה וגם אכזבה. האישה, שלכאורה נתפסה כריקה מרגשות, כמרוכזת בעצמה, מתגלה כבעלת יכולת להפגין קשת תחושות מגוונות. ההפתעה מתעצמת מתוקף הניגוד. לאורך הסיפור היא מתוארת כאישה חומרית. לפתע, היא נפתחת אל העולם: מתבוננת בילדות המשחקות, מתרגשת מקן ציפורים נטוש, מנסחת אמירה אופטימית על חייה שלה. בתחילת הסיפור ראינו אישה שטחית, שאינה מעוררת אהדה, אך בסיום אמירתה צובעת את דמותה בצבעים מחמיאים וחמים.

ב. משמעות סיפור זה נבנית באמצעות מוטיב הקן והבית. ההתבוננות השונה על הקן, זו של האורחת וזו של המארחת, מבטאת התבוננות שונה על החיים ועל משמעותו של הבית, התרוקנותו והריק שנוצר עם ההתבגרות והזקנה.

כדי לבחון את משמעות המוטיב, יש לבחון את הופעותיו השונות בשלושה מקומות בסיפור: בפעם הראשונה כשהאורחת מבחינה בו, בפעם השנייה כשהמארחת מבחינה בו ובאמצע, כשמתואר ביתה הנכסף של המארחת ביוון.

בפתיחה מתואר הקן דרך נקודת מבטה של האורחת והוא משקף את דרך התבוננותה על החיים ועל הבית. הקן מתואר כמקום בטוח ומוגן – "משוכלל, עגול וסבוכ". נרמז, כי תכליתו של בניית הבית הוא מוגנות וגידול ילדים, כדי "לדגור על הביצים". מי שרואה אותו היא האורחת בסיפור ונראה שתיאור הקן משקף אותה עצמה ואת השקפת עולמה – אימא צעירה לילדות המשחקות.

באמצע הסיפור, הבית אינו קן. הוא אינו מקום לגידול ילדים, הוא אתר המשקף את מעמדה החברתי של האורחת. הוא מתאפיין בארכיטקטורה נהדרת ובבריכת שחיה פרטית אך ריק מילדים.

בסיום הסיפור הקן מתואר דרך נקודת מבטה של המארחת, בניגוד לאופן בו היא ראתה אותו קודם לכן. האכזבה מהיותו ריק מלמדת, שגם בעיניה הבית הוא קודם כל "קן" אך משהתרוקן הוא הפך לבית צמוד בריכה.

המשפט המסיים: "זאת הפתעה נעימה. סימן שמהו עשיתי בסדר, אם הציפורים החליטו לבנות כאן את הקן שלהן" מבטא את השינוי שעברה המארחת בתפיסת משמעות הבית בזכות גילוי הקן וההתבוננות המחודשת בילדות המשחקות.

